

GORIŠKI LIST

LETO II. - ŠTEV. 9.

GORICA 31. JANUARJA 1945.

CENA 1 LIRA

„Goriški list“ izide vsako sredo in soboto zjutraj. - Uprava in uredništvo v Gorici, Corso Verdi 47. Tel. št. 292 - Oglasi se zaračunavajo po ceniku

Spedizione in abbonamento postale 2° gruppo
Poština plačana v gotovini

Celoletna naročnina: 104.- lire, polletna 54.- lir. Plačati v naprej. Cena izdru v Ljubljani: 1.50 lire. - Račun pri Cassa di Risparmio Gorica

Boljševizem grozi Evropi

Vojna poročila zadnjih dni navdajajo naše domače boljševike in njihove skrite prijatelje ter simpatizerje z neko samozavestjo češ, ni več da leč čas, ko bo vkorakala v vso Evropo zmogovita sovjetska rdeča armada in z njo bomo prišli na površje mi, domači boljševiki, domači komunisti. Enako mišljenje delijo z njimi tudi njihovi podporniki, razni terenci, zaupniki, simpatizerji in oni, ki se dosedaj niso hoteli pokazati ne na levo, ne desno, kaj so. O zadnjih danes ne bomo govorili, toda napovemo jim samo eno, za primer, da bi se res za kratek čas uresničila boljševiška zmaga tudi v srednji Evropi, torej tudi pri nas: doživeli bodo usodo Kerenskega in njegovih pristavev, nekdanjih ruskih sredincev. Ako domači sredinci ne vedo, kdo so bili ti ljudje l. 1917 in prej v Rusiji ter, kako so držali lestev boljševikom, naj pogledajo v prvi leksikon, sicer se pa naučili tako in tako ne bodo nič.

Za nas je važno drugo: po Evropi mednarodni boljševizem že z mogočnimi propagandnimi trompetami napoveduje svoj zmagoslavni pohod v Evropo iz kar odkrito priznava, da ne pozna in ne bo poznal drugih mej, kakor tiste, ki si jih bo sam postavil. Evropa pa z isto upravičenostjo kliče sedaj: „Boljševizem pred vratmi“, kakor je pred 2100 leti klical Rim „Hanibal ante portas!“, „Hanibal pred vrati!“ Tedaj je Afrika pod Hanibalovim vodstvom oblegala Evropo, toda bila je poražena in evropska civilizacija rešena, sedaj oblega azijski boljševizem Evropo in beleži vojaške uspehe, toda dokončno zmagal še ni in upajmo, da tudi ne bo, zakaj hrbtnica Evrope še ni zlomljena in obramba kulturnih narodov proti barbarskemu boljševizmu je še vedno krepka in žilava ter ne bo podlegla, kakor upajo ruski ali pa si žele domači boljševiki.

Boljševikom se utegne zgoditi tako, kakor se je Hanibalu, da se vrne iz Evrope ne kot zmagovalec, temveč kot poraženec.

Trenutno trepeče krščanska Evropa pred strašno možnostjo, kaj se utegne zgoditi z njo, z njeno kulturo, s krščanstvom, z moralno, z milijoni in milijoni družin ter življenj, ako se boljševizmu res posreči vdor v Evropo in do-

Trdovratna bitka na vzhodu

Sovražne pridobitve v zgornji Šleziji - Sovjetski napadi na Odri odbiti - Menjajoči vojni uspehi na spodnji Visli - Angleži odbiti na Ruri

Iz nemškega glavnega stana. Vrhovno nemško poveljstvo sporoča:

Na Madžarskem trajajo srditi obrambni boji med Blajnim jezerom in Donavo ter v zahodnem delu Budimpešte. Med temi boji je bilo uničenih 35 sovražnih oklepnikov.

Na obeh straneh gornje Visle so nemške čete stalno v trdih borbah z močnimi sovjetskimi četami, prav tako tudi v gornješlezijem industrijskem ozemlju. Sovjetske čete so mogle pridobiti le nekaj ozemlja. Nemški protinapad pri Ribniku je zavrnil sovražne predstraže proti severozahodu. Na Odri so bili odbiti številni boljševiški napadi med Koselom in Vratislavo. Uničena so bila številna sovražna mostišča oziroma omejena. Kljub trdovratni obrambi pa se je sovražniku posrečilo, da je pri Steinau dosegel mostišče in zasedel ozemlje na zahodnem ozemlju Odre.

Moštva Lise, Poznanja in Schneidemübla dajejo srdit odpor boljševikom. Na črti ob Odri se razvija živa bojna delavnost. Severno Netze in severno Bromberga so boljševiki prodrli proti severu in proti severozahodu. Sovražni napadi pred Forunjem so bili razbiti. Ob spodnji Visli je prišlo do menjajočih se bojev. Marcienburg je bil kljub sovražnim napadom obranjen. Blizu Elbinga je prodirala sovražna četa do bližine Pruskega nizezemskega 131. pehotna divizija uničila 47 sovjetskih oklepnikov. Sovražni pritisk proti jugu in vzhodu Vzhodne Prusije še traja. Na obeh straneh Kraljevega gradca (Königsberg) se vrše srdite bitke s sovražniki, ki so sem prodrali.

Mostišče Klaipeda (Memel) so Nemci izpraznili, p. tem ko

končna zmaga. O tem si ne smemo delati nobenih utvar, zakaj samo boleštni sanjači in lažnjivi agitatorji morejo upati ali lagati, da bo boljševizem pravičen, da bo uvideven, da ne bo preganjal ne družin, ne vere, ne narodnosti, da ne bo uničeval narodnih premoženj, kolikor so jih domači boljševiki še pustili. Prazne utvare! Lažnjiva propaganda! Ako boljševiki zasedejo srednjo Evropo in odkoder bodo seveda ogrožali tudi zahodno, bo uničena vsa evropska omika, vse dvatisočletno delo krščanstva, vsa civilizacija, poteptan bo ves pravni red, ki si ga je človeštvo z muko zgradilo v dveh tisočih letih, pogažene bodo vse pravice narodov, tako velikih, kakor malih.

Zato si Slovenci iskreno

so temeljito uničili vse vojaško važne naprave.

Bojne in letalske jate so v tej zimski bitki prizadejale na vzhodu sovražniku velike izgube na ljudeh in gradivu.

Na zahodu so na mostišču čez Maaso, vzhodno Gertruidenberga, nemške čete ponovno v bojih s Kanadčani.

V Letoniji so popustili boji s Sovjeti. Južno Fraunburga so sovražni napadi bili odbiti.

Ob Ruri so kljub budemu snegu nemške čete odbile sovražne napade. Pri St. Odilienbergu, južnovzhodno Roermonda je moget sovražnik po hudih bitkah med bišami pridobiti nekaj ozemlja. Odbiti so bili ameriški napadi pri St. Vithu, pri Viandenu in južnovzhodno Remicha.

V Alzaciji so se ponesrečili vsi sovražni napadi proti nemškim postojankam na odseku Roth. Odbilo jih je topovsko oostreljevanje in nemški proti-

napadi. Med Schlettstadtom in Kolmarom so se ojačili sovražni napadi čez reko Ill, pri čemer je bilo izpraznjeno mesto Drusenheim. Pri Sennheinu in Tannu pa so bili sovražni napadi brezuspešni.

Na norveški obali so nemški rušilci med topovskim ognjem napadli spremljavo angleških križark ter pri tem zažgali eno križarko in ji prizadejali več polnih zadetkov. Nemški rušilci so nadaljevali svojo pot.

Angleško-nemški teroristični letalski napadi so veljali predvsem zahodnemu nemškemu ozemlju, pri čemer so bila prizadeta zlasti stanovanjska naselja v Kölnu in Dortmundu. Angleški teroristični letalci so odvrgli tudi bombe na Stuttgart. Poleg tega so hitra sovražna letala napadla nemško prestolico. Nočna nemška lovška letala in obrambno topništvo je sestrelilo 21 sovražnih štirimotornikov.

Peter - Šubašič - Tito

Nasprotstva med bivšim jugoslovanskim kraljem Petrom in Šubašičevo vlado so končno izzorela v prelom. Kralj ni hotel odobriti sporazuma med litom in Šubašičem o rdečem regentem svetu in je po ustavi odsvetoval Šubašičevo vlado. Nalogo za sestavo nove vlade je dal Milanu Grolu, predsedniku nekdanje srbske demokratske stranke. Angleški tisk poudarja, da spada Grol med vodilne politike, ki tvorijo jedro protititovsko usmerjenih Jugoslovancev v tujni. Čeprav je Churchill še pred tednom dni zagotavljal, da so se zmerom odprte poti za ugodno rešitev spora med kraljem in Titom, je

vednar kralj vztrajal pri ustavi in odklanjal sporazum s Titom.

Po kraljevem predlogu naj bi se vlada preosnovala in bi vanjo stopili nekateri izrazito Titovi ljudje, nakar bi kralj tej svoji vladi prepustil del svoje oblasti. Ta predlog pa je Tito odklonil, ker bi s tem izgubil vse možnosti za urejanje razmer na jugoslovanskem ozemlju po svoji volji. Kriza glede Jugoslavije se je s tem zaostrišla in razjasnila. Zaostriža zato, ker bo Tito po sovjetskem nalogu zdaj postavil svojo vlado, ki jo bodo Sovjeti priznali kakor poljsko v Lublinu. Razjasnila pa se je jugoslovanska kriza v toliko, da se je končno vendarle, dasi pozno, pokazala meja med boljševiki in njihovimi podrepaniki ter skupino emigrantov, ki so še narodno zavedni in vedo, kakšno pogubo prinaša boljševizem Balkanu.

Tito ogroža angleške načrte

Titov načrt za balkansko sovjetsko federacijo resno ogroža angleške načrte. Sovjeti glede Grčije še vedno molče, vendar pa Tito kot izpolnjevalec njihove volje ne zamudi nobene prilike, da ne bi podpiral gibanj, ki se bore proti Angležem. Iz Macedonije je poslal posebno bojno skupino, ki ima nalogo „osvoboditi“ vso, to je tudi grško Macedonijo. Spričo tega brezobzirnega nastopa je angleški maršal Aleksander izjavil, da se je s tem dejansko začela tretja svetovna vojna.

Angleška mornarica

Že nekaj časa se udeležuje oddelek britanskega brodogradništva, ki ga sestavljajo tudi bojne ladje, bojov v Pacifiku. Na neki washingtonski konferenci so izjavili, da nastopa kot „detaširani oddelek“ ter da ni podrejen zgolj ameriškemu, ampak tudi mornariškimi

V obrambo poštenjaka

Prejeli smo:

Spoštujemo in branimo čast naših narodnih delavcev. Nikdar ne smemo dopustiti, da radi osebnega sovraštva ali zavisti in različnih ideologij množica zaslepljenec obrekuje in blati na podel način te naše pionirje, ki delujejo požrtvovalno za blagor naroda. Koliko neresničnih govoric, satanskih izmišljotin pada dan za dnem na te čiste slovenske narodne delavce. In mi vsi spimo spanje pravičnega, mesto, da bi javno žigosali po časopisih, predavanjih in okrožnicah taka podla natolcevanja. — Danes bomo imenovali enega naših najboljših goriških slovenskih sinov - monsignora dr. M. Brumata Vemo, da ta naš borec že 25 let požrtvovalno deluje, brez oziroma ne desno in levo, v korist in blagor naroda. To vam je mož, ki je sam sebe posvetil narodni stvari. Mi ne bomo pisali o njegovih zaslugah; so pač dovolj znane. In kaj vidimo? Kaj slišimo? Gotovi zastepljenci imenujejo tega našega javnega delavca in boritelja za izdajalca, ga sistematično na umazan način blatijo in mu očitajo zadeve, ki so vse do pičice iz trte zvite, ki si jih more le satansko navdahnjen človek izmisliti. Da celo s smrtjo so mu žugali. Vprašamo, zakaj vse te hudobije. Monsignor M. Brumat jim je tru v peti, ker je v resnici pravi narodni duhovnik - mož na svojem mestu, ki uči kot dušni pastir med drugimi važnimi božjimi nauki; da je en Bog, ki dobro plačuje in hudo kaznuje in opozarja ljudstvo na posledice brezboštva. Vsi vemo, da resnica v oči bode. Vemo pa tudi, da gre resnica vedno svojo pot naprej. Ker pa smo mi tudi borci za resnico in pravico, borci za boljšo bodočnost našega naroda, ključemo obrekovalcem: Ne, naši narodni delavci niso izdajalci in ne bodo, pač pa so ljubitelji vere doma in domovine.

„Slovenska narodna vojska“

Neka domobranska edinica je zajela ušivega in razcapanega vojaka „edine prave narodne in ljudske slovenske vojske“. Ta „slovenski narodni vojak“ je o sebi povedal, da je:

1. po rodu Arnavt;
2. grški državljani;
3. kurir italijanske komunistične edinice „Battaglione Triestino d'Assalto“;
4. vse to v okviru „slovenske narodno-osvobodilne vojske“.

nastopov admiral Kingu, temveč tudi vrhovnemu poveljniku brodogradništva admiralu Nimitzu.

Hvaležnost polkovniku Kokalju

Slovenski častniki v Primorju so izkazali zahvalo svojemu poveljniku - Hvaležnost slovenskih narodnih straž v Primorju in potrdilo neomajne zvestobe

V nedeljo 28. januarja je častniški zbor 1. slov. udarnega polka na Primorskem priredil v Trstu lepo in pomembno slovesnost. Častniki, ki so prišli zastopati svoje tovariše z različnejših postojank na Primorskem, so povabili medse svojega poveljnika g. polkovnika Kokalja, da mu izroči darilo in s tem proslavi in poudari prvo obletnico njegovega prihoda med primorske Slovence. Zgodovinski dan je bil sicer 12. novembra, ki ga je bil g. polkovnik v manjšem krogu svojih častnikov tudi proslavil, a izročitev darila, ki so mu ga častniki namenili pokloniti, se je zaradi vojnih razmer zakasnila.

Darilo, znak zvestobe in ljubezni, ki jo čutijo častniki in z njimi ves polk do svojega poveljnika, je zamislil ljubljanski arhitekt Vl. Gajšek. Dal mu je obliko pečatnika in z izredno finim čutom za barve in kompozicijo simbolno in umetniško dovršeno izrazil vse, kar so hoteli povedati častniki svojemu voditelju. Pečatnik je izdelala pasarska delavnica brata Žume, medaljon, ki predstavlja argonautsko barko s simbolom slovenstva na nebu, pa medaljer Stane Dremelj. Vsi kovinski deli, pasovi in stebrišče, so pozlačeni vmesni vložki iz pergamenta, medaljon pa iz

slonove kosti. Na pasovih je napis: Ustanovit. lju in poveljniku Slovenskega narodnega zbora ob prvi obletnici prihoda na Primorsko častniki Trst 12. novembra 1944. Monogram je izdejan v gotskih črkah s slovenskim grbom.

Načelnik staba, gosp. major Wagner je prisrčno in vdano pozdravil g. polkovnika in mu objubil v imenu vseh zoranih častnikov zvestobo in vesno delo v še mnogih bodočih letih njegovega plovanja in dobrega vodstva na Primorskem. Gosp. polkovnik se je zabaval s prav očetovsko ljubeznijo, iskreno in lepo ter jim vut z dobro in bodrino besedo nov pogum in novo vero za lepšo bodočnost Primorske. Po izročitvi je sledilo slavnostno kosilo, ki se ga je udeležila tudi gospa polkovnikova. Častniki so po starejšinstvu napili gospodu polkovniku in vsak je v imenu svojega kraja ponovno izrazil globoko spoštovanje in popolno vdanost svojem poveljniku. Za vse zbrane častnike ni bilo lepšega trenutka kot ta, da jim je g. polkovnik slovesno zagotovil, da bo svoje življenje in vse svoje moči zastavil v blagor slovenske domovine in vse svoje vojake popeljal do končne zmage ter izpolnil vse njihove upe in vseh slovenskih mož in žena na Primorskem.

Ljudska univerza

Drevi ob 6. uri bo v prostorih Ljudske univerze v Ulici 24. maja št. 18, I. nadstropje namesto predavanja literarni večer, na katerem bo bral iz svoje epike g. dr. Joža Lovrenčič. Leposlovno branje bo obsegalo: 1. cikel pesmi „Marija v Posočju“, 2. Izbor iz „Starih skrivnosti“ z goriško in legendarno motivnostjo.

Ker bo ta večer prvi te vrste v Gorici, vabimo slovensko občinstvo, da se ga udeleži v čim večjem številu

Dom in šola,

podporno društvo za dijake na slov. gimnaziji, bo imelo na svečnico 2. febr. ob 4. uri popoldne prvi roditeljski sestanek, na katerega se vabijo starši in njihovi namestniki. Sestanek bo na zavodu via Capella 7.

**Kupujte!
Čitajte!
Širite!**
„Goriški List“

Nove slovenske oddaje v radiu Jadransko Primorje

Radijske poslušalce opozarjamo, da se bodo za Primorske Slovence od 1. februarja t. l. dalje vršile na valu 265 metru naslednje razširjenije slovenske oddaje:

Ponedeljek: 18,15 - 18,30 Slovensčina za Slovence, 18,30 - 19,00 Poročila, glasba.

Torek: 15,00 - 15,30 Otroška ura v besedi in glasbi, 18,30 - 19,00 Poročila, glasba.

Sreda: 18,00 - 18,30 Slovenska ura, 18,30 - 19,00 Poročila, glasba.

Četrtek: 18,15 - 18,30 Slovensčina za Slovence.

Petek: 18,00 - 18,30 Narodopisna ura v besedi in glasbi, 18,30 - 19,00 Poročila, glasba.

Sobota: 18,00 - 18,30 Resne in vesele za dežupust, 18,30 - 19,00 Poročila, glasba.

Nedelja: 9,45 - 10,00 Verski govor, 15,30 - 16,00 Slovenska kulturna ura, 19,15 - 19,30 Poročila, glasba.

Slovenski Rdeči križ v Gorici

sporoča, da se lahko odpošljejo paketi oblačila in živila, ki se ne pokvarijo tudi omni intermarancem, ki so bili odpeljani v nemčijo, ki se niso do sedaj še javili in katerih naslov ni znan. Zaradi pojasnil in podrobnih navodil pri odpravi teh paketov naj se svojci zgledajo v uradu Slov. Rdečega križa v Gorici, Plaznijska ulica 2.

Marici in Angeli Brecelj v spomin!

Šturje

Pol leta smo čakali na vaju. Pol leta smo poslušali vse križem razne lažnjive govornice, ki so se vedno izkazale kot samo varanje in binavščina komunistične drbali. Živele ste po veri, zaupale vsemogočnemu Gospodarju zemlje. Znan vam je bil njihov gozd - sadeži in divjačina. Ljubile ste cvetje, saj je vaš dom zgedal kot vrt poln rož. V tem vrtu ste bile tudi ve sestre in vaš vonj je duhtel po vsej naši župniji. Bile ste vzorne članice dekliške Marijine družbe in njen pomen pri nas vedno prav pojmovali. Odlagale ste na stran svojo udobnost in se udeleževale pri svojih soseskah in se žrtovale vedno tudi za naše matčke. Bile ste žive lučke v naši cerkvi in zunaj na vasi, ne le z besedo ampak vedno z zgledom. Cerkev je bila vaš drugi dom in sv. hostija dnevna dušna hrana ter popotnica proti večnosti. Mrak je že legal na zemljo, - sobota je bila, ko se je začela vaša Kalvarija, ko so se prikazali oboženi komunisti in vas odpeljali. Odsle ste s svojim očetom - kot prvi sad - in z najmlajšim štirinajstletnim bratcem. Nismo verjeli, da ne bomo več videli vaših smehljajev na ustih, sanjavih pogledov in slišalijasih besed, s katerimi bi nevidno utrjevale božje kraljestvo v naših dušah.

Zatrepetala so vaša nedolžna telesa v smrtnih krčih, kot bela jagnjeta vrh žrtvnika, kot mučenke katoliške cerkve, saj ste s svojim življenjem dokazale, kako globoko ste doumele Kristusa križanega. O, da bi imeli še več takih deklet!

Ne pozabite na nas. Saj ste dobojevale boj na tem svetu. Podpirajte nas pri Vsemogočnemu in prosite za svoje sestre in brate, za zmago razsvetljenja našega ljudstva. Prosite za nas, da bi vztrajali v dobrem in se navdušeno borili proti vsem, kar uničuje versko življenje v naši župniji.

Iz Kala

Kljub temu, da nisem Kalan, sem prevzel odgovornost poročati o volitvah v Kalo, ki so se vršile pretekli teden in o katerih sem iz zanesljivih virov zvedel naslednje:

Sklicali so prebivalstvo iz iste vasi in zastopnike vseh bližnjih. Seveda so bili zadnji sami rdeči vejjaki v krilih, kakor Kopicika, Lanova in podobne. Rečeno je bilo, da bo vsak svobodno volil kralja Petra ali Tita. Ko so se zbirali volilci v dvorani pri Krtinu, seveda ne

v skladu z željo gospodarja, je komunist že vpil: «Smrt kralju Petru! Dol z njim! Nočemo kralja!» Nakar so bile odprte volitve seveda z zaprtimi usti pred javnostjo. Do izražanja je imel pravico le neki partijec, ki je sam volil in izvolil za vse. Dejal je: «Mi nočemo kralja Petra. Saj se ni nikdar zavzel za našo Primorsko, med tem ko Tito žrtvuje vse sile v glavnem za nas. Zato sem gotov, da boste vsi pristali in pokazali naklonjenost Titu. Smrt kralju Petru! Živel Tito!» S ploskanjem rok tistih par izprženih rdečih prilježnic, od katerih bo gotovo odvisna naša bodočnost, so bile volitve zaključene in resolucija poslana Titu. Ko bomo mi sklicani na volitve in ko se bomo lako izražali, bomo gotovo Tita izvolili na drugo «vzvišeno mesto», ki si ga je priboril in zaslužil!

Col nad Vipavo

Koliko moramo mi pretreti radi vojnih razmer in komunistične drbali, se ne da popisati. 40 km dolga pot peš v Gorico izmuči še tako krepkega junaka, kaj šele naše stare mamice in žene, ki morajo tako daleč hoditi iskat denar in nujno potrebna živila. Nič čudnega ni zato, če se vudi prilika po poti, da se ves utrujen človek posluži vsakega vozila, ki je na razpolago. Zadnji teden je avtokolona med drugimi vozila proti Gorici tudi več našega ženstva. Pri Dobravljah pa so jih komunisti napadli. Smrtno zadeta se je zgrudila 40 letna Rozalija Kobal. Taki so sadovi komunističnih napadov nad nedolžnim trpečim ljudstvom. 23. t. m. so pokojnico prepejali nazaj v domačo vas, kjer smo jo ob veliki udeležbi ljudstva položili v grob. Naj uživa pri Vsemogočnem mir in pokoj!

Madeži od stroj- nega olja

Kakor vsak drug stroj, moramo tudi šivalni stroj od časa do časa namazati z oljem. Stroj teče z aj bolje in laže teče evarnost je le v tem, da iz kakšne luknjice priteče kapljica olja in napravi na blagu madež.

Navadite se zato, da boste imele v predalu šivalnega stroja vedno pripravljeno čisto krpico in stekleničico salmijaka. Če se vam bo zgodila nesreča in bo kanilo na blago nekaj strojnega olja, navlažite hitro krpico s salmijakom in podrgnite po madežu. Madež bo takoj izginil. Na ta način osnažite samo sveže madeže, stare madeže čistite na drug način.

Odgovorni urednik - Dr. Milan Komar - Gorica

Prevzvišeni knezonad- škof med časnikarji

V ponedeljek, na dan sv. Franciška Saleškega, je bila v semeniški kapeli sv. maša za časnikarje, pisatelje in tiskarnarje, katero je daroval prevz. knezonadškof dr. Karel Margotti. Med mašo je imel prevzvišeni nagovor na zbrane zastopnike tiska kot glasnike resnice, pravice in ljubezni. Po maši pa se je knezonadškof pomudil nekaj časa med udeleženci te intimne slavnosti in se z njimi prav prisrčno razgovarjal.

Srebrna poroka

Danes, 31. januarja, slavita svoj srebno poroko, 25. letnico svoje zakonske zveze, ugledni goriški podjetnik g. Karel Kerševani in njegova gospa Katica. Ugledni zakonski dvojiči iskreno čestitamo!

Slovenskemu učiteljstvu

Učitelji in učiteljski kandidati, ki hočejo poučevati na slovenskih šolah v Tržaški pokrajini, naj pošljejo poverjeniku za slov. šolstvo čim prej tele podatke:

- 1) datum in kraj rojstva;
- 2) očetovo ime, poklic in rojstni kraj;
- 3) o poteku študija (šole, ki jih je obiskoval in datum diplome; udeležba pri kakem tečaju i. pod.);
- 4) o morebitnih dosedanjih učiteljskih službah: a) pred septembrom 1943., b) po tem roku;
- 5) ali žen biti nastavljen v kakem določenem kraju in razlogi za to.

Naslov poverjenika za slovensko šolstvo v Tržaški pokrajini: prof. Alojzij Geržanič, Trst, hotel Central.

Dr. Joža Lovrenčič:

ZGODOVINA SLOVENSKE BESEDE V POSOČJU

Po vsem tem vidimo, da se je začel močno uveljavljati v Posočju rod, ki je po večini izšel iz Staničeve šole, in da so bila tla za novo življenje, ki ga je prinesla marčna revolucija 1849 - pomlad narodov - pripravljena.

„Beseda konstitucija je bila od marcija naprej - piše Marušič, ki je te dni doživljal in se udeleževal vseh obhodov - noč in dan na vsakem jeziku... Kakor hitro smo izvedeli, kaj se je od 13. marcija naprej na Dunaju godilo, napravili so tukaj sijajno bakljado z godbo, ki je - dasi je bilo vreme deževno in ulice blatne - vse mesto obhodila; kdor je le mogel, je šel iz hiše, udeležil se tega velikanskega obhoda; vsa okna so bila razsvetljena. Pred škofijo se vsa ogromna množica ustavi in zahteva od nadškofa Lušina, ki je stal na balkonu škofijske palače, naj jo blagoslovi. Ko je nadškofa dvignil roko, je kakih 6000 ljudi - pokleknilo... 22. marca se je napolnil goriški Travniki, največji trg, in z glavarstvene palače je s tresočim se glasom razglasil kresijski načelnik - ustavo, ki jo je sprejela nepregledna množica z neznanskim veseljem in vzkliki. Vsi so nosili kokarde, poleg narodne straže je bila še posebna dijaška akademična legija tedanjega goriškega

modroslovja - liceja, na katerem sta bila ustanovljena že prejšnje leto tečaja za slovensčino (1847), a so začeli s poukom šele po novem letu 1848.“

Prvi znak novega narodnega življenja se je pokazal v Gorici že junija ko so ustanovili „Slavjansko bratno društvo“, katerega namen je bil organizacijsko dvigniti slovenski živelj in zavest s samoizobrazbo in poučevanjem slovenskega jezika in slovstva. Tudi v Trstu se je ustanovilo, a šele v jeseni (20. nov. 1848) „Slavjansko društvo“, ki je v dveh tednih imelo že 200 članov, med katerimi je bil tudi Jovan Vesel Koseski, in je začelo izdajati list „Jadranski Staujan“, ki ga je urejeval Josip Godina Verdetjski (1808-1884). V tem listu so proučevali poleg slovenskih tudi srbskohrvatske sestavke, v čemer se je pokazala že tedaj južnoslovenska usmerjenost. To društvo je pripravilo tudi Kolarček za l. 1854, ki ga pa tiskar ni smel natisniti. Podobni društvi so tedaj ustanovili tudi v Solkanu in v Bovcu.

Splošno slovenska zahteva po združenju Sloveniji je tedaj odmevala tudi v Posočju z željo, da bi slovenski jezik prišel do veljave v vseh javnih uradih in v šolah, kar so zastopali tudi prvi goriški državni poslanci A. Černe, Jos. Doljak in A. Gorjup. Narodna zavest je bila tedaj dokončno prebujena in ni posled s svojimi zahtevami več odnehala, kar je v naslednjih desetletjih prineslo tudi v Posočje razgibano narodno življenje.

VII.

Doba čitalnic in taborov.

Z revolucionarnim marčnim viharjem 1848 se je kakor v drugih slovenskih pokrajinah pojavila tudi v Posočju prava narodna pomlad. Izobraženci in ljudstvo, ki se dotlej klub polstoletnemu Staničevemu kulturnemu prizadevanju niso upali v javnosti niti prav slovenski dihati, so se zavedeli, da je zemlja, ki so ji v dvanajstih stoletjih vtisnili svoj pečat, njihova, da mora v tej zemlji biti Slovenec s svojim jezikom svoj gospod. In še so se zavedeli, da v svojih zahtevah niso osamljeni, da jih veže z brati ob Savi in Dravi in Muri ne samo isti jezik, marveč da imajo pravico do skupnega političnega življenja, ki naj se uveljavi v enotni upravi slovenskega ozemlja, da bi bilo tako konec dolge veke trajajočih krivic.

„Najtrdnjša vez narodnosti je jezik... Zato bodi nam skrb, da zadobi naš jezik v šoli, uradu in sploh v vsakdanjem življenju spodobno in pravično veljavo... Vodnik zapoje „Hirja vstan!“ in Slovenci postajajo iz ljudstva narod, ki ga Japelj s svetim pismom blagoslovi, Kopitar in Miklošič, slovnice viteza, potegujeta nase pazljivost učenih jezikoslovcov, Prešernova lira meči Slovencev srca, „Novice“ jim bistrijo um na vse strani in jih navdajajo z zavestjo narodno in veličastni Koseski govori z vrh Paruasa z mogočnim nadzemeljskim glasom... (Dolja)